

ANTICKÁ MYTOLOGIE V PROMĚNÁCH VĚKŮ

sobota 28. června

9:30–10:30

zápis

10:30–10:45

zahájení

Jiří Beneš, Lubor Kysučan

10:45–12:15

četba 1

Jan Dus (KKS – FIÚ AV ČR), Křesťanská kritika antického panteonu

Tertullian ve svých apologetických dílech *Apologeticum, Ad nationes* navazuje jednak na starozákonní pojetí jediného Boha Stvořitele, jednak na racionální kritiku polyteismu z pozic stoické filosofie (Cicero). On sám však psal v situaci krutého pronásledování, a proto nelze očekávat, že by od svých předchůdců převzal velebnou dikci kněze recitujícího stvořitelství hymnus, či povznesený tón filosofa shovívavě komentujícího pověrečnost davu. Tertullianova latina není klidná, ale rozhořčená. Vyznačuje se dotěrnými řečnickými otázkami, výsměšnou ironií, rétorickými figurami (opakování, stupňování, figura etymologica, metafora, antiteze) a mnoha nepravidelnostmi v syntaxi i lexiku.

12:15–13:30

přestávka na oběd

13:30–14:30

přednáška 1

Jana Zapletalová (KDU FF UPOL), Antická tradice v raně novověkém malířství

Přednáška ukáže na vybraných příkladech barokních fresek a obrazů z České republiky a Itálie sílu přežívání antické tradice a literatury a nezbytnost jejich důvěrné znalosti pro interpretaci umění raného novověku.

14:45–15:45

přednáška 2

Irena Radová (ÚKS FF MU), Pravda se má takto...

Antické mýty byly již od 6. stol. př. n. l. podrobovány kritice, díky níž vznikly dvě hlavní interpretační metody: racionalizace a alegorizace. S těmito přístupy se setkáváme nejprve u historiografů, posléze pak vystupují i specializovaní exegeti mýtů, popřípadě se této tematice zevrubně věnují filozofové. V přednášce bude nejprve představen Palaifatos, Aristotelův žák, který sepsal pět knih zahrnujících racionalistickou exegesi nejznámějších řeckých mýtů – *Περὶ ἀπίστων (O neuvěřitelných příbězích)*. Jiný přístup k mýtům bude dokumentován na spisu L. Annaea Conuta.

16:00–17:00

přednáška 3

M. Trefný (FF UHK), Mýtus na řeckých a etruských vázách v českých sbírkách

Přednáška seznámí posluchače nejprve s nejvýznamnějšími kolekcemi antické

keramiky v českých sbírkách. Ty vznikaly činností mnoha významných aristokratů, finančních magnátů či dalších zájemců o uvedené umění a poté se různými cestami dostaly do vlastnictví nejrůznějších institucí, jako např. univerzit, muzeí či zámků. Další část přednášky se věnuje zobrazování nejrůznějších scén mytologického charakteru na vázách z těchto sbírek. Akcentuje také vztah mezi zobrazovanou scénou a konkrétním typem nádoby, do něhož se promítá vztah božských sil a řecké či etruské každodennosti.

17:15-18:15

přednáška 4

**Alena Hadravová (Kabinet dějin vědy, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR),
Antické hvězdné mýty a jejich působení ve středověku**

Hvězdné nebe nad našimi hlavami je dodnes plné řeckých mýtů. V přednášce se pokusíme o interpretaci některých z nich, tak jak je na přelomu letopočtu zapsal Gaius Iulius Hyginus v návaznosti na Aráta a Eratosthena a jak je středověku zprostředkoval traktát o souhvězdích Michaela Scota z roku 1220 a následně jeho anonymní pokračovatel v rukopise Praha, Národní knihovna XXVI A 3 z roku 1405. Na příkladu Michaela Scota, ale i přemyslovského nebeského glóbu, nejstaršího v křesťanské Evropě, ukážeme mimořádný vliv sicilského dvora Fridricha II. v předávání antických znalostí středověké evropské kultuře.

neděle 29. června

9:00–10:30

četba 2

Jan Janoušek (KKF FF UPOL) Horatius, Carmina III, 1-3

Seminář četby se soustředí na překlad a všestrannou interpretaci Horatiových římských ód. Básně budou interpretovány z hlediska stránky metrické, lexikální a literárně historické. Bude zdůrazněn i historický kontext vzniku a mytologické obrazy, které se v básních objevují.

10:45–12:15

četba 3

Eliška Poláčková (Ústav hudební vědy MUNI), Plautův Amfitryon a ti druzí

Náplní semináře bude seznámení s postavou Amfitryona v antické mytologii a dramatu (zmíněna budou i pozdější dramatická zpracování mýtu), a především komentovaná četba latinského originálu stejnojmenné Plautovy hry. Důraz bude kladen na objasnění specifičnosti autorova dramatického stylu a jazyka i divadelního, literárního a socio-kulturního kontextu hry.

12:15–13:30

přestávka na oběd

13:30–14:30

přednáška 5

Jiří Šubrt (KKJ FF UPOL), Mytologické bytosti v Jeronýmově *Vita Pauli, primi eremitae*

Jeronýmova latinská legenda o prvním poustevníkovi Pavlovi z Théb představuje bezesporu jednu z nejbizarnějších ukázek tohoto typu hagiografie. Nejenže jejím hrdinou je pololegendární zakladatel poustevnického hnutí, o jehož existenci nemáme žádné věrohodné doklady, ale celé vyprávění se navíc nese ve fantastickém, takřka pohádkovém duchu. Vedle zázračných zoomorfních pomocníků, jaké známe z folklórních pohádek, v této legendě vystupují i bytosti pocházející z pohanské mytologie, kentauři a satyrové. Těmto stvořením, v křesťanském kontextu chápaným vesměs negativně, je v Jeronýmově legendě nečekaně přisouzena pozitivní role a jsou zbaveni své tradiční démonické podstaty. A právě funkci těchto mytologických bytostí a jejich křesťanské proměny v hagiografickém vyprávění je věnována tato přednáška.

14:45–15:45

přednáška 6

Zuzana Silagiová (KKS – FIÚ AV ČR), Filolog a mytologie. Mytologická vlastní jména ve středověké latině

Filologická zkoumání mytologických vlastních jmen mohou přispět k poznání středověkého duchovního světa stejnou měrou jako zkoumání historiků, literárních vědců či kulturologů. I touto cestou můžeme zjistit, nakolik byla antická mytologie ve středověku živá a jakým způsobem obohatila středověkou slovní zásobu.

16:00–17:00

přednáška 7

Hana Šedinová (KKS – FIÚ AV ČR), Cacus, harpyje a skylla. Některé zvířecí a hybridní obludy řecké mytologie a jejich proměny ve středověkých encyklopediích

Ve středověkých encyklopediích nacházíme rozličná jména zvířecích a hybridních oblud, o nichž se zmiňují již řečtí básníci, historici, mythografové a geografové a které posléze pronikly prostřednictvím klasické latinské literatury až do středověkých textů. Středověcí autoři byli fascinováni vším, co se jevílo jakýmkoli způsobem jako podivuhodné, podivné či divné, to jest co podle jejich názoru vybočovalo z mezí obvyklého, a proto s velkým zaujetím přejímali z antických a raněkřesťanských děl popisy nejrůznějších zvláštních lidí a zvířat. Tyto bytosti pak obestřeli svými vlastními představami, jež se někdy s původními popisy antických autorů výrazně rozcházejí. Na některé křížence mezi člověkem a zvířetem se ve středověku pohlíželo výhradně jako na zvířata, naopak z některých zvířat se staly bytosti vyznačující se více či méně zjevnými lidskými rysy, a podoba či chování dalších mytologických nebo fantaskních postav se jevíly středověkým autorům natolik divné, že se nedokázali shodnout na jejich podstatě – řadili je jednou mezi lidi a jindy mezi zvířata a podle toho je též rozmanitě znázorňovali.

18:00 *společenský večer*

pondělí 30. června

9:00–10:30 *četba 4*

Jana Engelbrechtová (KKF FF UPOL), *Venantius Fortunatus, De Sigiberetho rege et Brunichilde*

Četba se zaměří na epithalamium „posledního“ antického básníka Venantia Fortunata, biskupa z Tours. Jeho svatební píseň o 143 verších vznikla ku příležitosti svatby franckého krále Sigiberta a vizigótské princezny Brunhildy, jež se slavila v Metách v roce 566. Básník v této skladbě využívá tradiční prostředky pohanské poezie, vystupují v ní antická božstva Venuše a Amor a panovník je zde vychvalován jako druhý Achilleus. Je zajímavé, že v básni zcela chybí křesťanský prvek. Křesťanské ctnosti novomanželů, zvláště Brunhildy, která opustila ariánství a konvertovala ke katolické víře, Fortunatus oslavuje hned v následující skladbě sbírky.

10:45–12:15 *četba 5*

Lubor Kysučan (KKF FF UPOL), *Antická mytologie v raně přemyslovských Čechách: Kosmas Pražský, Chronica Boemorum, XL*

Předmětem četby bude 40. kapitola z Kroniky české Kosmase Pražského popisující známý příběh únosu Jitky budoucím knížetem Břetislavem ze svinibrodského kláštera. Při četbě se zaměříme na analýzu využití antických mytologických prvků v raně středověkém textu stejně jako dalších antických vlivů, jak obsahových (geografie, topika, citace), tak formálních a kompozičních (prosímtrum, jazyk, styl). Současně si položíme otázku, jakými způsoby Kosmas s odkazem antické kultury pracoval a jakými cestami se s ním seznamoval.

12:15–13:30 *přestávka na oběd*

13:30–14:30 *přednáška 8*

Petr Čehovský (KDU FF UPOL), *Recepce antikizujících forem v raně renesanční architektonické skulptuře na Moravě*

Přednáška je zaměřena na nastínění vývoje antikizujících forem v raně renesanční kamenosochařské a kamenické výzdobě architektury v oblasti Moravy. Vedle stylové a formální analýzy jednotlivých uměleckých děl bude kladen důraz na vliv konkrétních objednavatelů na kvalitu, styl, popřípadě ikonografii příslušných architektonických skulptur.

14:45–15:45 *přednáška 9*

P. Waiser (KDU FF UPOL), *Momenty osudové volby a systémy rovnováhy ve vizuálních programech raného novověku*

Vizuální ikonografické programy raného novověku jsou téměř bez výjimky

svázány s převážně antickými literárními a divadelními topoi. Jejich obliba je podmíněna rozvojem výukových programů škol, opírajících se o odkaz klasické antikvity. Scénáře výzdoby fasád či reprezentativních místností se tak stávají jakousi hermetickou soustavou množin odkrývajících ve svém průniku etickou konstituci osobnosti vzdělance - objednavatele výzdoby či autora programu. Významným konstrukčním prvkem těchto programů jsou momenty rovnováhy či osudové volby. Z některých se stala konfesionálně „humanistická klišé“ oblíbená v celé Evropě (Fortuna – Virtus, Hercules in bivio, Paridův soud aj.). Skrze festivní divadelní výstupy pak tyto příběhy pronikají i do lidové kultury a stávají se základem pohádkových mýtů moderní doby.

16:00–17:00

přednáška 10

Barbara Pokorná (KKF FF UPOL), Antičtí hrdinové v renesanční a barokní Olomouci

V pol. 16.stol. přispěly k zálibě ve starověké látce ilustrace v tehdejších vydáních spisů římských autorů, zejména Ovidiových Proměn, Dějin Tita Livia a Tacitových Análů. Na fasádách olomouckých paláců i měšťanských domů se objevují postavy z antické mytologie, např. na arkýři Haunschildova paláce se v reliéfu dochovala scéna z Ovidiových Metamorfóz vytvořená podle grafických předloh Virgila Solise. Podoba dnešního olomouckého Horního náměstí vznikala v průběhu více než sedmisetletého vývoje, přičemž stavebně nejdynamičtější období byla léta spojená s doznívajícími traumaty třicetileté války. Šest dochovaných barokních kašen spojených tematicky mytologickými náměty z antiky nemá na celém území České republiky obdoby. Kašna je neodmyslitelně spojena s vodním živlem a prameny, ukrývajícími tajemství přírody a dávné mýty. V Olomouci byl prostřednictvím rafinovaně rozmístěných sochařských děl vytvořen unikátní soubor, který se stal bez nadsázky triumfálním programem. Hlavní role v něm hrají Herkules a jeho mytický potomek Caesar, kterému se podle legendy připisuje založení města. Antické mýty jsou zde přirozeně propojeny s místními pověstmi a událostmi.

19:00

barokní opera

úterý 1. července

9:00–10:30

četba 6

Jiří A. Čepelák (Accademia Vivarium novum, Řím), *De veterum fabulis historiisque a Iulio Solimano SJ ad principum regumque Bohemiae laudes adhibitis*

V latinském jazyce vedený seminář bude věnován dílu Giulia Solimaniho (1595-1639), jezuity italského původu, profesora pražské univerzity a autora

knihy *Bohemia exoriens, gentilis, Christiana, pia, bellicosa, regnans, imperans, Austriaca*, která vyšla v roce 1627 u příležitosti korunovace Ferdinanda III. Habsburského, jež byla první pražskou korunovací po bitvě na Bílé hoře. Nejprve se stručně seznámíme s osobou i dílem autora. Pak se v rámci četby zaměříme na způsob, jakým využíval antickou mytologii a dějiny v již zmíněném díle, jímž oslavil Ferdinanda III., kterému spis dedikoval, a české panovníky od Praotce Čecha až po svou současnost. - In schola, quae Latine agetur, tractabimus opus Iulii Solimani SJ (1595-1639), professoris academiae Pragensis qui anno 1627 ad coronationem Ferdinandi III Habsburgensis, quae fuit prima post pugnam Albomontanam (1620), librum c.n. *Bohemia exoriens, gentilis, Christiana, pia, bellicosa, regnans, imperans, Austriaca edidit*. Initio igitur de auctore eiusque opere pauca dicemus, dein locos quosdam legentes, qua ratione ad regem Bohemiae laudes in opere, quod supra memoravimus, veterum fabulis historiisque usus sit, demonstrare conabimur.

10:45–12:15

četba 7

Jiří Beneš (KKS – FIÚ AV ČR), Symbióza antických hrdinů a biblických postav u J. A. Komenského

J. A. Komenský ve svém literárním díle pracoval jak s biblickými, tak i antickými motivy. Přes svůj programově deklarovaný odstup od „antických báchorek“ často vynalézavě vkomponoval antické mytologické náměty do svých textů, pokud mohly posloužit zamýšlenému účelu jako vhodný ilustrativní příklad. Ukázky čtení budou vybrány především z „Obecné porady o nápravě věcí lidských“ a z některých jeho historických spisů.

12:15–13:30

přestávka na oběd

13:30–14:30

přednáška 11

Jan Bažant (KKS – FIÚ AV ČR), Truchlivý Bakchus v Praze

Na východní fasádě pražského Belvederu je nezvyklé zobrazení Bakcha. Reliéf, který Paolo della Stella vytvořil v letech 1538-1550, vypadá na první pohled velice „anticky“, protože zobrazení boha vína se zdánlivě drží antických římských vzorů. Pojetí Bakcha je však velice neantické – bůh totiž nejenom opilecky vrávorá, ale je také zasmušilý. Odvrací pohled od svého atributu, vinných hroznů, hlavu má sklopenou a koutky úst výrazně svěšené. Vzorem byl Michelangelův Bakchus z let 1496-1497, který sebejistého antického boha přetvořil v politování hodnou oběť ďábelských svodů.

14:45–15:45

přednáška 12

Noemi Sklenářová (KKF FF UPOL), Cesta po Velkém Řecku

Geograficky pojatá přednáška se zabývá významnými lokalitami na území jižní Itálie a Sicílie, jež jsou spjatá s příběhy řeckých bohů a hrdinů. Zaměřuje se na

transformace těchto bájí, jejich literární ohlas a způsob tradování v moderní italské kultuře.

16:00–17:00

přednáška 13

Jakub Čechvala (KKS AV ČR), Dionýsos, Nietzsche a nebohý pan Gustav von Aschenbach

Dionýsos se v moderní době stal ideálním projekčním plátnem, na které bylo možné promítnout jak náboženské či estetické koncepty, tak třeba jen různou uměleckou formou vyjádřený zápas protikladných emocí. Do jisté míry se Dionýsos stal symbolem beztvary. V první části přednášky bude naznačena právě tato proměna Dionýsa a její hlavní zdroj v moderní době. Ve druhé části bude na příklad krátké novely Thomase Manna *Smrt v Benátkách* nastíněno, jaké významové přeznačování může spustit identifikace Dionýsa v děsivém snu pana von Aschenbacha.

17:15-18:00

přednáška 14

Jan Janoušek (KKF FF UPOL), *Mythologia perennis*, explikace a transformace mytologie

Přednáška si klade za cíl ukázat mytologii jako živý organismus, který je ve všech dobách své časové existence schopen explikace svých základních zárodečných forem – mytologemat. Tato mytologemata se navenek prezentují různými prostředky: řečí, symboly, výtvarnými díly, hudbou atd.

V každodenním životě se často projevují jako transformovaná poselství zakódovaná do dobového jazyka, vkusu, společenských, politických strategií a kulturních vzorců. Byli bychom překvapeni, kde všude lze v současném světě nalézt stopy mytologie.

18:00

zakočení letní školy

středa 2. července

Exkurze do Kroměříže: knihovna (Miroslav Myšák) a galerie (Miroslav Kindl)